

Plenum

Onsdag 3.10.2018 kl. 14.01—17.48

8. Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av universitetslagen och yrkeshögskolelagen

Regeringens proposition RP 152/2018 rd

Remissdebatt

Talman Paula Risikko: Ärende 8 på dagordningen presenteras för remissdebatt. Talmanskonferensen föreslår att ärendet remitteras till kulturutskottet.

För remissdebatten reserveras alltså högst 30 minuter och om vi inte inom den utsatta tiden hinner gå igenom hela talarlistan avbryts behandlingen av ärendet och fortsätter under dagens plenum efter att de övriga ärendena på dagordningen blivit behandlade. Om debatten om ärendet däremot avslutas före den reserverade tiden gått ut går vi över till nästa ärende på dagordningen, det vill säga ärende 9.

Minister Grahn-Laasonen, presentationsanförande, varsågod.

Debatt

15.05 Opetusministeri Sanni Grahn-Laasonen (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puheemies! Työelämämme on suuressa murroksessa, jossa ammatteja katoaa ja uusia syntyy, ja tästä työn murroksesta keskusteltiin edellisessäkin asialistan kohdassa. Vielä useamman työnkuva ja työn sisältö tulevat muuttumaan. Suomella on erinomaiset lähtökohdat pärjätä hyvin tässä muutoksessa. Tarvitsemme jatkossakin vahvan yleissivistyksen ja perustiedot ja -taidot kaikille, laaja-alaiset oppimissisällöt sekä lisää joustavia jatkuvan oppimisen mahdollisuuksia.

Tässä hallituksen esityksessä vastataan tähän kolmanteen haasteeseen. Haluamme vahvistaa jatkuvan oppimisen mahdollisuuksia suomalaisissa korkeakouluissa. Tarve koulutukselle ja uuden oppimiselle läpi työuran tulee vain kasvamaan. Tarvitsemme joustavia mahdollisuuksia palata opintoihin, täydentää osaamista ja kouluttautua uudelleen myöskin työn ohessa. Haluamme myös helpottaa korkeakoulutukseen pääsyä ja edistää koulutuksen kansainvälisyyttä. Lainsäädäntöä esityksen mukaan selkiytettäisiin, jotta olisi yksiselitteistä, että myös tutkinnon osia sisältävää koulutusta voi tarjota täydennyskoulutuksena. Tällaisella koulutuksella voidaan nopeasti vastata uuden osaamisen kysyntään työmarkkinoilla.

Korkeakoulututkintoon johtavaan tilauskoulutukseen voisivat jatkossa osallistua myös EU- ja Eta-maiden kansalaiset, mukaan lukien suomalaiset. Tilaaja ei kuitenkaan voisi periä koulutuksen kustannuksia opiskelijoilta, vaan korkeakoulutus on jatkossakin maksutonta suomalaisille sekä muiden EU- ja Eta-maiden kansalaisille. Tilauskoulutuksen järjestäminen ei saa heikentää korkeakoulun tutkintoon johtavaa koulutusta. Koulutusta ei voi järjestää myöskään opiskelijavalinnan kiertämiseksi. Tavoitteena on kokonaisuudessaan

Punkt i protokollet PR 94/2018 rd

helpottaa osaajapulaa ja tilaajan tarpeisiin sopivan tutkinnon hankkimista työelämän muutostilanteissa.

Lakiesitys helpottaa opiskelijoiden siirtymistä korkeakoulun sisällä. Muutos vähentää tarvetta hakea uutta opiskeluoikeutta yhteishaussa ja viedä paikkoja nuorilta aloittajilta. Se myös vähentää jyräksi koettujen ensikertalaiskiintiöiden merkitystä. Yhteishaut säilyvät pääväylänä korkeakouluopintoihin. Korkeakouluihin luotaisiin lisäksi joustavan valinnan mahdollisuus, jota voisi hyödyntää erityisesti valittaessa opiskelijoita yhteishaussa täyttämättä jääneille opiskelupaikoille. Ylempään ammattikorkeakoulututkintoon pääsyä helpotetaan, opiskelijoiksi otettavilta vaadittaisiin kahden vuoden työkokemus aiemman kolmen vuoden sijaan. Ammattikorkeakoulu voisi harkintansa mukaan ottaa opiskelijaksi myös esimerkiksi vanhan opistotutkinnon suorittaneen, jos hänellä katsotaan olevan riittävät tiedot ja taidot opintoja varten. Lisäksi esitämme joustoja kansainvälisessä yhteistyössä tehtävien tutkintojen laajuuteen ja vähennämme hankerahoituksiin kuuluvaa hallinnollista työtä korkeakouluissamme.

Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visioon 2030 liittyvät esitykset perustuvat laajapohjaiseen työryhmytyöhön, jossa edustettuina ovat olleet korkeakoulut, työelämä, henkilöstö, opiskelijat ja sidosryhmät. Esitykset antavat autonomisille korkeakouluillemme lisää toiminnan ja reagoinnin mahdollisuuksia velvoittamatta uusien toimintamallien käyttöönottoon. Ne ovat siis mahdollistavaa lainsäädäntöä tulevaisuuden haasteisiin vastaamiseksi.

Puhemies Paula Risikko: Siellä näyttää olevan debattitarvetta. Debatin aloittaa edustaja Alanko-Kahiluoto.

15.08 Outi Alanko-Kahiluoto vihr (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Sinänsä pidän esityksen tavoitteita kannatettavina. Se, että lisättäisiin korkeakoulutettujen määrää Suomessa, on hyvä tavoite, ja myöskin se, että elinikäisen oppimisen mahdollisuuksia lisätään, on hyvä tavoite. Mutta pidän kyllä hyvin perusteltuna yliopistojen ja korkeakoulujen huolta siitä, että kun annetaan lisää tehtäviä, esimerkiksi elinikäisen oppimisen mahdollistaminen, mutta ei anneta lisää rahaa, niin miten kummassa se on mahdollista pistää toteen.

Toiseksi kannan huolta myöskin tästä opiskelijavalinnasta. Sinänsä joustavoittaminen on hyvä pyrkimys, mutta kuinka aiotte jatkossa varmistua siitä, että valintakriteerit tulevat olemaan kuitenkin läpinäkyviä? Ylipäätään minusta tällä vaalikaudella ollaan menty hieman tämmöiseen eriarvoistavaan suuntaan siinäkin mielessä, että opiskelun lainapainotteisuutta on lisätty, yliopistoilta ja korkeakouluilta on viety paljon rahaa ja [Puhemies koputtaa] korkeakoulukentällä yliopistojen eriarvoisuus on kasvanut. Näihin huoliin toivoisin vastausta.

15.09 Jukka Gustafsson sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tämä hallituksen esitys on varmaan yksi siitä paremmasta päästä oleva. Se, että tavoitellaan jatkuvien oppimismahdollisuuksien lisäämistä yliopistoissa, ammattikorkeakouluissa, on juuri tätä koulutuksen tason nostamista ja laajentamista, joka on meidän Suomen tärkein voimavara.

Kuitenkin tässä jo viitattiin tähän rahoituskysymykseen. Pidän itse tärkeänä, että kun tilauskoulutusta lisätään, se ei saa olla pois normaalista tutkintokoulutuksesta, ja sen takia myöskin rahoitusta pitää lisätä ja turvata. Se on tärkeää, että tilauskoulutus ei mahdollista maksuja EU- ja Eta-maiden kansalaisille, että tilaaja maksaa.

Punkt i protokollet PR 94/2018 rd

Se, että opiskelijoiden siirtymismahdollisuuksia [Puhemies koputtaa] korkeakoulujen sisällä helpotetaan, on minusta tällainen kolmas hyvä asia tässä hallituksen esityksessä. Ongelma nyt on tämä rahoitus.

15.11 Sari Sarkomaa kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Toivotan tervetulleeksi tämän lakiesityksen. Meidän on urakoitava sen eteen, että jatkuva oppiminen olisi mahdollista. On tärkeää, että myös korkeakoulutus tulee tähän mukaan. On mainiota, että tämän uuden lain myötä yliopistoilla on mahdollisuus todellakin tarjota tutkintojen osia ja tilauskoulutusta eikä vain avoimena yliopisto-opetuksena. On myöskin hyvä, että ylempään ammattikorkeakoulututkintoon voisi hakea jatkossa, kun uudistusta viedään eteenpäin, jo kahden vuoden työkokemuksella nykyisen kolmen vuoden sijaan.

Tuon terveiset Kuntoutuspäiviltä. Kerroin tästä uudistuksesta, ja terveydenhuoltoala on todella innostunut. Esimerkiksi nyt kuntoutusalalla on todellakin mahdollista saada Jyväskylän yliopiston liikunta- ja lääketieteelliseen tiedekuntaan sellaista täydennyskoulutusta, että meidän sote-osaajat ovat entistä parempia. Eli tämä on nyt mittava loikka siinä, miten voidaan syventää osaamista ja mahdollistaa jatkuva oppiminen.

Mutta tuon esille sen, että on selvää, että jatkossa [Puhemies: Aika!] yliopistot tarvitsevat tähän koulutukseen [Puhemies koputtaa] myöskin rahaa, että se voisi kunnolla olla yliopistojen perustehtävä.

15.12 Aila Paloniemi kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Perusrahoituksen kehys suhteessa korkeakoulujen tehtäviin ja odotuksiin on epätasapainoinen ja ammattikorkeakouluja kurjistava, ikävä kyllä. Ammattikorkeakoulut saavat vain puolet yliopistojen rahoituksesta, mutta kouluttavat suuremman määrän opiskelijoita suoraan työelämään.

Ammattikorkeakoulujen tki-toiminnan perusrahoitus on edelleen erittäin alimitoitettu. Se koostuu pääosin erittäin kilpaillusta ESR- ja EAKR-rahoituksesta, jonka määrä supistuu ja eriytyy alueellisesti. Akatemian rahoitusta AMKit saavat vain marginaalisesti, kuten tiedetään. Myös Business Finlandin myöntöpolitiikka suosii selvästi yliopistoja ja valtion sektoritutkimuslaitoksia. Kaikki tämä ei todellakaan johdu pelkästään ammattikorkeakoulujen hakemusten tasosta, kuten usein kuuluu väitettävän.

Haluaisin tietää, koska näihin perustavaa laatua oleviin epäkohtiin saadaan korjausta.

15.13 Li Andersson vas (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Vasemmistoliiton huolet liittyvät osaltaan tähän tilauskoulutuksen laajentamiseen ja koulutuksen kaupallistumiseen, mutta sitten toisaalta myöskin näihin rahoituskysymyksiin, joita on mainittu monissa kommentteissa.

Tässä ollaan nyt siis yhtäältä antamassa lisätehtäviä korkeakouluille tämän jatkuvan oppimisen ja elinikäisen oppimisen mahdollistamiseksi, mikä on hyvä, että korkeakoulut siinä kantavat vastuuta. Toisaalta linjataan, että se ei saa olla pois tutkintoon johtavasta koulutuksesta, mutta ei anneta lisärahoitusta näiden uusien tehtävien hoitamiseksi.

Samanaikaisesti opetus- ja kulttuuriministeri on tämän visiotyön puitteissa linjannut tutkintoon johtavan koulutuksen määrän lisäämisestä, koska halutaan nostaa korkeakoulututkinnon suorittaneiden aikuisten osuus 50 prosenttiin. Eli myöskin tätä tutkintoon johtavaa koulutusta pitäisi korkeakoulujen sitten jatkossa tehdä enemmän, mutta siitä huolimatta tähänkään tarkoitukseen ei ole lisää rahoitusta ohjattu.

Punkt i protokollet PR 94/2018 rd

15.14 Pilvi Torsti sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tässä tietysti on kyse isommastakin kokonaisuudesta, josta me keskustelemme, kun puhumme työn murroksesta ja digitalisaatiosta. Vastaus muuten ristiriitaisten johtopäätösten keskellä tuntuu aina olevan, että osaaminen ja koulutus ovat ne, joilla me kansakuntana ja myöskin ehkä yksilötasolla pärjäämme. Näin ollen tämä lähtökohta, jolla tätäkin lakiesitystä on tehty, on sillä tavalla oikea.

Haluaisin ministeriltä kysyä nimenomaan tästä, kun tässähän on fokus korkeakoulutuksessa. Meillä on tietysti ehkä näitä osaamistasohaasteita matalammin koulutetun väestön osalta jopa enemmän, ja tämä on varmaan se haaste, johon meidän täytyy seuraavalla kaudella tarttua. Mutta nyt, kun tässä on tehty tätä yhteistyötä korkeakoulujen kanssa, kysyisin: miten korkeakoulut ovat teidän mielestänne vastanneet tähän lisätehtävän antamiseen ja toisaalta ei-uusien resurssien myöntämiseen, kun puhutaan, että tämä on yhteistyössä valmisteltu, ja minkälaisia näkymiä olette heille luoneet? Pidän kyllä todella perusteltuna tätä huolta, joka korkeakoulukentästä nyt resurssien näkökulmasta tulee.

15.15 Timo Heinonen kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Eihän työnantajan ja työntekijän tarve kehittää henkilöstön tai omaa osaamistaan riipu millään tavalla työntekijän kansalaisuudesta, ja tähänhän asti meillä on ollut hyvin erikoinen tilanne. Esimerkiksi Lidl on joutunut toimimaan niin, että he ovat voineet kiinalaisia Suomessa asuvia työntekijöitä kouluttaa täällä ja toisaalta sitten ostaneet suomalaisille ulkomaalaisilta toimijoilta vastaavaa koulutusta. En ymmärrä, että tätä tilauskoulutusta on haluttu jarruttaa. Nyt on hyvä, että opetusministeri Grahn-Laasosen johdolla tässä edetään ja avataan tätä myös suomalaisille työntekijöille.

Tilaukoulutuksen avulla yritys voi kehittää siis henkilöstönsä osaamista työtehtäviin, joiden tekeminen vaatii [Li Andersson: Tutkintoa!] erityistä pätevyyttä tai tutkintoa. Tällaisia esimerkiksi ovat rakennusalan ammattilaisen kouluttautuminen rakennusmestariksi, rakennusinsinööriksi tai niin poispäin ja toisaalta hammashoitajan kouluttautuminen vaikkapa suuhygienistiksi. On erittäin hyvä, että tätä nyt helpotetaan.

15.16 Pekka Puska kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Tähän pakettiin liittyy paljon uudistuksia, joihin yleisesti ottaen suhtaudutaan hyvin myönteisesti.

Nyt kun maan talous on korjautumassa, niin on tärkeää, että jatkossa todella voidaan tutkimusta ja korkeakoulujemme perustyötä vahvistaa niin taloudellisesti kuin korkeakoulujen autonomian suhteen. On tärkeää, että taloutta vahvistetaan rinnan uusien tehtävien myötä.

Iso kansallinen asia, joka ei ole vielä tässä ja josta on jo paljon puhuttu ja joka jää tulevalle hallituskaudelle, on tämä elinikäisen oppimisen asia. Olisi kiinnostavaa kuulla ministeriltä, miten ministeri näkee tämän asian valmisteluprosessin jatkossa.

Puhemies Paula Risikko: Edustaja Mäkisalo-Ropponen, ja sen jälkeen ministerin vastauksia.

15.17 Merja Mäkisalo-Ropponen sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tämän lakiesityksen tavoitteethan ovat hyvät. Jatkuvan oppimisen mahdollisuuksien tarjoamista korkeakouluissa vahvistetaan, ja mikä voisi olla sen positiivisempaa, sillä nopeasti muut-

Punkt i protokollet PR 94/2018 rd

tuva yhteiskunta ja työelämä vaativat laaja-alaisen täydennyskoulutuksen järjestämistä eri tahoilla.

Myönteistä on myös se, että lakiesitys helpottaa opiskelijoiden siirtymistä korkeakoulujen sisällä. Tämä taas vähentää tarvetta hakea uutta opiskeluoikeutta esimerkiksi yhteishaun kautta. Tässä on paljon positiivista.

Mutta, hyvä ministeri, kun tähän ei ole osoitettu lainkaan rahoitusta, niin kyllä tämä hyvien tavoitteiden toteutuminen tulee kyseenalaiseksi. Tällä hetkellä monet korkeakoulujen opettajat jo ovat huolissaan perusopetuksen ja perustutkimuksen toteuttamisen laadusta. Jos olosuhteet ovat korkeakouluissa tällaisia, niin on melko mahdotonta ottaa positiivisesti vastaan järkeviäkään uusia tehtäviä. Nekin saattavat tuntua kohtuuttomilta, vaikka jokainen ymmärtää, miten hyvästä lakiesityksestä on kysymys.

Puhemies Paula Risikko: Sitten ministeri Grahn-Laasonen. Riittääkö 3 minuuttia?

15.18 Opetusministeri Sanni Grahn-Laasonen: Arvoisa puhemies! Kiitos rohkaisevista puheenvuoroista ja siitä hyvinkin jaetusta yhteisestä ymmärryksestä, että jatkuvan oppimisen ja elinikäisen oppimisen edistäminen on meidän yhteinen tärkeä tavoitteemme. Siinä onnistuminen on tietysti yhteinen ponnistelu korkeakoulujen ja tulevaisuudessa työelämänkin kanssa entistä vahvemmin.

Täällä on noussut esiin koulutus- ja osaamistason nostamisen tavoite, se, että meillä jatkossa, vuoteen 2030 mennessä, vähintäänkin puolet nuorista aikuisista olisi suorittanut korkeakoulututkinnon. Tämä osaltaan helpottaa niihin tavoitteisiin pääsemistä. Työ toki jatkuu, ja sitä vaaditaan tämänkin jälkeen. Toisaalta helpotetaan korkeakoulutukseen pääsyä kaikissa ikävaiheissa, elämäntilanteissa ja edistetään koulutuksen kansainvälisyyttä. Osaajapulahan meillä on tällä hetkellä käsillä johtuen tästä korkeasuhdanteesta, hyvästä työllisyystilanteesta ja toisaalta ikääntyvistä ikäluokista, ja siitä syystä näitä uudistuksia tarvitaan, ja niitä tulee meidän edistää mahdollisimman reippaalla aikataululla yhdessä korkeakoulujen kanssa valmisteltuna.

Täällä on kysytty resursseista, ja on aivan selvää, että jatkuvan oppimisen tehtävän vahva tulo ja laajeneminen edellyttävät myöskin rahoituskysymysten vahvaa pohdintaa, ja sitä tehdäänkin parhaillaan. Tämä esityshän ei suoraan koske rahoitusmalleja, vaan se työ on erikseen tehtävänä. Aivan ei niin ole kuin täällä on annettu ymmärtää, että tähän jatkuvan oppimisen tehtävään ei olisi tullut rahoitusta ollenkaan. Viimeksi tänään esimerkiksi lisätalousarvion kautta hallitus on laittanut haun auki 20 miljoonan euron edestä jatkuvaan oppimiseen: lyhytkestoista moduulipohjaista koulutusta, jatkuvan oppimisen tarkoituksiin työelämässä jo oleville tai sinne takaisin pyrkiville. Ja samoin sitten strategiarahoituksen kautta korkeakoulujen kanssa on varattu siitä resurssista merkittävä osa nyt jatkuvan oppimisen edistämiseen ja tehtävään tässä tilanteessa.

Tämän lakiesityksen keskeisiä vahvuuksiahan on se, että tämä tuo korkeakouluille lisää mahdollisuuksia laajentaa rahoituspohjaa. Eli julkisen rahoituksen rinnalla on mahdollista myöskin työnantajan kustantama koulutus, mikä tämän lain mukaan on hyvin määritelty niin, että se ei saa olla pois normaalista, nuoremmille ikäluokille suunnatusta tutkintoon johtavasta koulutuksesta vaan että sen rinnalle tulee korkeakouluille mahdollisuus tilauskoulutuksen järjestämiseen myöskin suomalaisille opiskelijoille ja EU- ja Eta-alueen kansalaisille. Tälle on laaja kysyntä. Erityisesti ammattikorkeakoulusektori on ollut tässä aktiivinen, mutta ihan laajasti koko korkeakoulukenttämme. Se tosiaan mahdollistaa sen, että

Punkt i protokollet PR 94/2018 rd

korkeakoulut voivat saada rahoitusta muualtakin, ja se on erittäin tervetullutta, kuitenkin niin, niin kuin tässä lakiesityksessä on tehty selväksi, että Suomessa tutkintoon johtava koulutus on opiskelijalle maksutonta jatkossakin. Näillä reunaehdoilla uskon, että olemme saaneet aikaan hyvän esityksen, ja toivon sille tietysti parasta menestystä täällä eduskunnan päässä.

Puhemies Paula Risikko: Tästä mennään sitten puhujalistaan, edustaja Paloniemi. Ja meidän aikammehan loppuu ja aihe vaihtuu noin kello 15.35.

15.22 Aila Paloniemi kesk: Arvoisa rouva puhemies! Perusrahoituksen kehyksestä tuossa debatissa äsken jo puhuinkin, ja mielestäni se on epätasapainoinen, kun verrataan ammattikorkeakouluja ja yliopistoja. Mutta nostan vielä muutaman asian, jotka mielestäni vaativat kyllä keskustelua ja korjaustakin.

Ylempien AMK-tutkintojen toteuttaminen on tehty meikäläisessä lainsäädännössä todella vaikeaksi, etenkin kansainvälisille opiskelijoille. Syynä on aikaisemmin kolmen vuoden, nyt kahden vuoden työkokemus ja osa-aikaopiskeluedellytys, jota ei edellytetä missään muussa maailman maassa. Myöskään ylemmän AMK-tutkinnon tutkintonimike ei ole selkeä, koska poliittista yksimielisyyttä maisteri (AMK) -nimikkeen suomenkielisen version käyttöönotosta ei yrityksistä huolimatta ole syntynyt. Vastaava master-nimike on kuitenkin käytössä englanninkielisissä ylemmän AMKin tutkinnoissa.

On pakko muutama asia sanoa tästä uudesta rahoitusmalliluonnoksesta, koska se liittyy myöskin tähän visio 2030:een, ja se tarkoittaa aika monenlaisia asioita esimerkiksi ammattikorkeakouluille. Luonnos uudeksi rahoitusmalliksi vuodesta 2021 sisältää nimittäin sudenkuoppia.

Ammattikorkeakoulujen rahoitusmallista ollaan poistamassa kaikki kansainvälisyysmittarit, eli kv-toiminnan kannustimet ajetaan alas. Tämä vaikeuttaa aktiivisten ammattikorkeakoulujen, joita Suomessa on paljon, toimintaa.

Jatkuvan oppimisen mittaria — 9 prosenttia — tulkitaan varsin ahtaasti. Korkeakoulujen välisen ristiinopiskelun opintopisteitä ei uudessa rahoitusmallissa lueta mukaan. Tämä muutos todellakin vie pohjan korkeakoulujen yhteistyöltä. Elokuun alussa avattu ammattikorkeakoulujen uusi verkkoportaali Campus Online on kuitenkin erittäin suosittu opiskelijoiden piirissä. Siellä toisesta ammattikorkeakoulusta suoritettuja opintopisteitä ei luettaisi enää mukaan jatkuvan oppimisen mittariin vuoden 2021 jälkeen.

OKM aikoo nostaa strategiarahan osuuden 8 prosenttiin, josta kolmannes menee rakenteelliseen kehittämiseen. Tuo raha on hyvin spekulatiivinen, ja sitä myönnetään ilman avoimia pelisääntöjä ja kriteereitä niille ammattikorkeakouluille, jotka fuusioituvat tai liittyvät yliopistokonserneihin.

Kaiken kukkuraksi on pakko sanoa, että OKM esittää, että tutkintokatot ja niiden ylityksissä purevat rahoitusleikkurit jäävät ammattikorkeakoulututkintoihin, mutta yliopistojen alemmista korkeakoulututkinnoista ne poistetaan. Minun mielestäni tämä ei voi olla tasapuolista korkeakoulujen kohtelua, ja tämä on myös selvästi ristiriidassa Korkeakouluvisio 2030:n tavoitteen kanssa, jossa pyritään siihen, että 50 prosenttia ikäluokasta suorittaisi korkeakoulututkinnon.

Elikä tästä uudesta AMK-rahoitusmallista ollaan rakentamassa nyt erittäin monimutkainen ja moniportainen himmeli. Sen ennustettavuus on keho ja mittaaminen vaikeaa. Lisäksi tutkintomatriisissa sakotetaan 50 prosenttia siitä, jos opiskelijaksi otetaan henkilö,

Punkt i protokollet PR 94/2018 rd

jolla jo on korkeakoulututkinto. Nykyisten valintaperusteiden mukaan korkeakoulujen on lähes mahdotonta olla valitsematta tällaisia hakijoita.

15.25 Li Andersson vas: Arvoisa puhemies! Lähetekeskustelussa on siis tänään hallituksen esitys yliopisto- ja ammattikorkeakoululakien muuttamisesta. Tarkoituksena on panna toimeen niin sanottuun korkeakouluvisioon sisältyviä linjauksia sekä jatkuvan oppimisen edistämiseen tähtäävät lainsäädännön muutokset.

Kuten jo debatin yhteydessä monissa puheenvuoroissa todettiin, suomalaisten osaamistaso nosto ja jatkuvan oppimisen mahdollistaminen ovat tärkeitä tavoitteita. Tiedämme, että työelämä muuttuu, tiedämme, että työpaikkoja häviää ja uusia syntyy, mutta emme vielä tiedä, kuinka iso tämä muutos tulee olemaan. Sen sijaan kaikki tulevaisuustutkijat ovat yhtämielisiä siitä, että osaamisen vaatimukset tulevat joka tapauksessa kasvamaan.

Koulutukselliset tarpeet eivät siis työn murroksen seurauksena kohdistu ainoastaan korkeakoulutukseen, vaan jatkuvan oppimisen näkökulmasta myös peruskoulussa hankitut riittävän vahvat perustiedot ja -taidot ovat yhtä lailla keskeisiä. Mahdollisuuksia osaamisen päivittämiseen tarvitaan myös toisella asteella. Pelkän peruskoulun käyneiden työllisyysaste on laskenut trendinomaisesti 80-luvulta, ja Suomessa on arviolta yli 600 000 vain peruskoulun suorittanutta työikäistä, joiden työllisyysaste on vain 43 prosenttia. Tutkimusten mukaan aikuiskoulutukseen osallistuvat vähiten matalan koulutustason omaavat miehet.

Tässä hallituksen esityksessä, jossa siis keskitytään korkeakoulujen osuuteen, painotetaan, että uudet jatkuvaan oppimiseen liittyvät tehtävät eivät saa viedä resursseja tutkintoon johtavasta koulutuksesta. Hallitus on Korkeakouluvision yhteydessä myös linjannut tutkinnon suorittaneiden nuorten aikuisten osuuden nostamisesta 50 prosenttiin. Tämä siis tarkoittaa, että on tarvetta lisätä panostuksia myös tutkintoon johtavaan koulutukseen eli korkeakoulujen perustoimintaan ja -rahoitukseen. Hallitus ei kuitenkaan ole esittänyt lisärahoitusta sen kummemmin jatkuvan oppimisen tehtävien hoitamiseksi kuin perustoimintaan vaan on talouden suhdannehuipusta huolimatta jopa pitänyt korkeakoulujen indeksijäädytykset voimassa. On kestävämpiä lisätä tehtäviä ja nostaa määrällisiä tavoitteita, jos ei ole valmiutta osoittaa niiden tehtävien hoitamiseksi riittävästi resursseja.

Keskeinen lainmuutos tässä kokonaisuudessa koskee tilauskoulutuksen asemaa suomalaisessa korkeakoulutuksessa. Hallitus esittää siis tilauskoulutuksen laajentamista koskemaan myös suomalaisia ja EU- ja Eta-alueen sisältä tulevia opiskelijoita. Käytännössä tämä siis tarkoittaa, että valtio, julkisyhteisö tai yritys voisi jatkossa ostaa työntekijöilleen tutkintoon johtavaa koulutusta suomalaisilta korkeakouluilta. Maksajana toimii tilaaja, ei opiskelija, mutta uudistus on taas yksi liike koulutuksen kaupallistamisen tiellä.

Jatkuvan oppimisen mahdollistaminen on todella tärkeää sekä yksilön että yhteiskunnan näkökulmasta. Valitettavasti tilauskoulutuksen mahdollistaminen ei hallituksen esityksen vaikutusarvioiden mukaan ole yksi kaikista vaikuttavimmista toimista. Volyymin arvioiminen on hankalaa, ja jopa Elinkeinoelämän keskusliitto on tuonut esiin, että tilausta työnantajien suunnasta olisi ennemminkin pienemmille kokonaisuuksille, ei niinkään työnantajien maksamille kokonaisille tutkinnoille. Suomen Yrittäjien mukaan yrityksistä 99,3 prosenttia on alle kymmenen hengen yrityksiä. On hankalaa kuvitella, että esimerkiksi tällaiset mikroyritykset pystyisivät laittamaan työntekijöitä käytännössä täysipäiväiseen, kymmeniätuhansia euroja maksavaan koulutukseen.

Punkt i protokollet PR 94/2018 rd

Tutkintoon johtava tilauskoulutus palvelee varmasti erityisesti säänneltyjä ammatteja, joissa ammatissa toimimiseksi on säädöksiin perustuva koulutusta tai ammattikokemusta koskeva vaatimus. Tällaisia säänneltyjä ammatteja ovat esimerkiksi lääkärit, sairaanhoitajat, sosiaalityöntekijät ja opettajat. Mikäli tällaisissa säännellyissä ammateissa huomataan selkeää osajapulaa, eikö kuitenkin olisi järkevämpää kouluttaa näitä ammattilaisia yhteiskunnan varoin? Tilauskoulutus on siis raskas tapa hoitaa jatkuvan oppimisen tarvetta. Sen sijaan, että luodaan raskas ja byrokraattinen tilauskoulutusväylä tietämättä, mikä on todellinen kysyntä, olisi järkevämpää avata korkeakoulujen opetustarjontaa laajemmalle käyttäjäkunnalle. Tästä on jo hyviä esimerkkejä, kuten Helsingin yliopiston ja konsulttiyritys Reaktorin yhdessä tekemä tekoälykurssi. Toivottavaa on, että korkeakoulut jatkavat tällä tiellä eivätkä halvaannuta ketterää ja toimivaa konseptia tilauskoulutuksen vuoksi.

Keskustelua jatkuvan oppimisen rahoittamisesta käydään jo, ja keskustelu tulee kiihtymään eduskuntavaalien lähestyessä. Vasemmistoliiton näkemys on, että keskustelua ei voida käydä vain korkeakoulutettujen ja hyvätuloisten näkökulmasta. Teknologisen murroksen äärellä heikoimmassa asemassa ovat ne, joiden pohjakoulutus on matalaa ja työtehtävät suorittavia. Työelämän murros on yhteiskunnallisiin rakenteisiin pureutuva ilmiö, ja rakenteelliset ongelmat vaativat rakenteellisia ratkaisuja. Siksi vastuuta jatkuvasta oppimisesta ei voi säilyttää ainoastaan yksilön niskan.

Puhemies Paula Risikko: Ehdimme ottaa vielä yhden puheenvuoron.

15.32 Pekka Puska kesk: Arvoisa rouva puhemies! Tämä yliopistojen ja korkeakoulujen asia: niiden kansallinen merkitys on todella suuri. Kysymys on korkeimmasta opetuksesta ja tutkimuksesta, joka muodostaa kansallisen elinvoimamme perustan.

Viime vuosina korkeakoulut, niin kuin yhteiskunnan muutkin instituutiot, ovat joutuneet osallistumaan julkisen talouden remonttiin, joka nyt on johtamassa maan velkaantumisen loppumiseen, mikä antaa jatkossa kestävä perustan niin opetuksen ja tutkimuksen kuin yhteiskunnallisten palvelujen kehittämiseen.

Jo ensi vuoden budjetissa on voitu aloittaa käännettä. Siinä on esitetty yli 100 miljoonaa euroa pysyvinä lisäyksinä tieteeseen ja tutkimukseen. Suurin potti menee Business Finlandin työhön, mutta myös Suomen Akatemian avustusvaltuuksiin tulee 25 miljoonaa euroa. Yliopistoille on luvattu uutta pääomitusta 46 miljoonaa euroa, ja ammattikorkeakoulut ovat voineet kerätä pääomaa vastinrahoitusperiaatteella. Lisäksi tieteen ja tutkimuksen lipulaivainstituutteihin tehdään 80 miljoonan euron finanssisijoitus.

Tämä kaikki on erinomaista, mutta on muistettava, että on vielä pitkä tie tavoitteeseen eli 4 prosenttia bruttokansantuotteesta tutkimukseen, kuten korkeakouluvisiossa tavoitellaan. Lisäksi jatkossa tulee satsata yliopistojen ja tutkimuslaitosten tutkijalähtöiseen tutkimukseen, joka on usein todellisten taloudellisten ja sosiaalisten innovaatioiden perusta. Ja talouden suhteen on tietysti tärkeä muistaa, että korkeakoulujen taloutta pitäisi pyrkiä vahvistamaan rinnan uusien tehtävien myötä.

Yliopistojen hallintoa ja rahoitusmallia kehitetään, ja laki sisältää useita yliopistokohtaisia muutoksia, joihin yleisesti ottaen suhtaudutaan myönteisesti. Iso kysymys, joka tässä debattikeskustelussa jo vilahti, on elinikäiseen oppimiseen liittyvät ratkaisut, jotka koskevat mitä suurimmassa määrin juuri yliopistoja ja korkeakouluja. Kysymykset todella ovat: Miten tämä järjestetään? Mikä on korkeakoulujen rooli, asianomaisten rooli, työnantajan

Punkt i protokollet PR 94/2018 rd

rooli? Miten rahoitetaan? Tämä on epäilemättä seuraavan hallituskauden suuria kysymyksiä.

Niin tutkimuksen kuin korkeakoulujen hallinto- ja rahoitusasioissa on viime vuosina painotettu voimakkaasti elinkeinoelämän ja yhteiskunnan taloudellisia tarpeita. Tämä on ilman muuta tärkeää. Korkeakoulujen tulee vastata yhteiskunnan tehtävien koulutustarpeeseen ja kaupallisia innovaatioita palvelevaan tutkimustarpeeseen. Mutta yksinomaan tämä on liian rajoittunut näkökulma. Yliopistot muodostavat kansallisen sivistyksen ja kulttuurin perustan. Tarvitaan riittävän korkeatasoista vapaata tutkimusta. Sieltä tulevat pitkän päälle todelliset sosiaaliset ja taloudellisetkin innovaatiot.

Jatkossa on myös tärkeää tukea korkeakoulujen riittävää taloudellista autonomiaa. Tämä nykyinen rahoitusmalli on huomattavan byrokraattinen ja todellinen ohjausvaikutus jonkin verran kyseenalainen. Taloudellista autonomiaa ja perusrahoitusta tulisi pyrkiä jatkossa vahvasti lisäämään.

Sama koskee yliopistojen autonomista päätöksentekoa. Korkeakoulujen hallituksissa on yhä enemmän ulkopuolisia henkilöitä, joita tietty määrä on ilman muuta myöskin hyödyllistä. Samoin keskitetty hallinto helpottaa johtamista täysin kiistattomasti, mutta on muistettava, että yliopistot eivät ole liikelaitoksia. Nykytilanne on vieraannuttanut yliopistoyhteisöä ja aiheuttanut lisääntyntä henkilöstön tyytymättömyyttä, mikä on todettu muun muassa yliopistouudistuksen arvioinnissa. Olisi taas aika siirtää tätä vaakaa hieman yliopistoyhteisön oman päätöksenteon suuntaan ja erityisesti lisätä yliopistokollegion valtaa.

Tutkimuksesta puhuttaessa on myös aika tunnustaa, että takavuosien niin sanotun strategisen tutkimuksen uudistus meni liian pitkälle ja moni silloisessa kritiikissä esitetty huoli on toteutunut. Valtion tutkimuslaitoksilta, jotka omalla alallaan, kuten terveydessä tai maataloudessa, tekevät tärkeää tutkimustyötä, otettiin kymmeniä miljoonia haettavaksi poliittisesti nimitetyn elimen toimesta usein aika irrallisiin hankkeisiin. Samalla on vakavasti heikennetty laitosten työtä palvella tutkimuksella hallinnonalansa ongelmien ratkaisemisessa ja työn ohjaamisessa.

Uudistuksessa oleva tilauskoulutuksen salliminen jakaa korkeakoulukentän toimijoita. Esimerkiksi Suomen ylioppilaskuntien liitto on kriittinen. Hallituksen esityksessä on kuitenkin pyritty rajaamaan tätä koulutusta tarkkaan niin, että vain tilaaja maksaa ja tilauskoulutus ei saa heikentää korkeakoulujen peruskoulutusta.

SYL korostaa kommentissaan myös siirto-opiskelun sujuvoittamista, mikä säästää resursseja. Yleisestikin ottaen Suomi on kovin jälkijunassa yliopistojen välisessä liikkuvuudessa kandi- ja maisteritutkintojen välillä. Tämän hyödyllisyyteen myös nobelisti Holmström kiinnitti huomiota.

Vielä lopuksi, arvoisa puhemies, opiskelijoiden asiasta. On syytä korostaa ylioppilaskuntien tärkeää kansallista roolia. Ylioppilaskuntien kattava jäsenyys takaa opiskelijoiden sanan painoarvon niin yliopistojen sisällä kuin ulkopuolella. Tämä YTHS-laki, joka on aivan erinomainen asia korkeakouluopiskelijoiden terveyden ja hyvinvoinnin kannalta, ei saa vaikuttaa nykyiseen ylioppilaskuntien asemaan.

Puhemies Paula Risikko: Kiitoksia. — Nyt meillä seuraavasta asiakohdasta puuttuu esittelevä ministeri, joten me jatkamme puhujalistaa.

15.37 Hanna-Leena Mattila kesk: Arvoisa rouva puhemies! Hallituksen esitystä yliopistolain ja ammattikorkeakoululain muuttamiseksi on helppo kannattaa. Esitys on osa tällä

Punkt i protokollet PR 94/2018 rd

vaalikaudella käyntiin laitettua korkeakoulujen visiotyön toimeenpanoa. Tulevaisuuden työntekijät tarvitsevat yhä monipuolisempia tietoja ja taitoja ollakseen hyödyllisiä ja taitavia osaajia alati muuttuvassa maailmassa alati muuttuvilla työmarkkinoilla. Tämä edellyttää riittävää koulutustasoa, jonka nostamisessa Suomi kunnostautui erityisesti sodanjälkeisinä vuosikymmeninä saavuttaen maailmanluokan kärkisijan ja ollen esimerkkimaana monille muille maille esimerkiksi tasa-arvoa edistäneen peruskoulujärjestelmän luomisessa.

Mikään ei ole kuitenkaan pysyvää, ja monestakin syystä Suomen asema koulutuksen johtomaana on laskenut. Suomi on jäänyt maailman kärjestä jälkeen vertailtaessa OECD-maiden keskiarvoon: Vuoden 2016 vertailussa 44 prosenttia 25—34-vuotaiden ikäluokasta oli suorittanut korkea-asteen tutkinnon. Suomessa korkeakoulutettujen määrä mittausikäluokassa oli 41. Vertailun vuoksi kerrottakoon, että Koreassa vastaava luku oli 70 ja Japanissa 60. Korkeakoulutettavan väestön määrää on maassamme kasvatettava, ja Suomen korkeakouluvissiossa vuoden 2030 tavoitteeksi on asetettu 50.

Tulevaisuuden Suomessa ja globaaleilla työmarkkinoilla on matalan koulutustason väestöllä entistä vähäisemmät mahdollisuudet työllistyä. Tarvitaan siis toimenpiteitä, joilla saadaan yleisesti nostettua koulutetun väestön määrää ja lisättyä väyliä kouluttautua uudelleen. Sivistyksen ja kriittisen ajattelukyvyyn lisääminen ei ole vähäinen syy koulutustason yleiseen nostamiseen. Emme ole enää aikoihin eläneet aikaa, jolloin saatoimme uskoa todeksi sen, mitä sanomalehdissä luki, vaan olemme siirtyneet kasvavan valeinformaation aikakauteen. Vastuu toden ja epätoden ymmärtämisestä on siirtynyt yhä painavammin yksilölle itselleen, ja työkalut asian todellisen tolan ymmärtämiseksi löytyvät vahvasta pohjakoulutuksesta.

Hallituksen esityksessä keskeisimpiä keinoja koulutustason lisäämiseen ovat valmistuksen nopeuttaminen, tutkinnon osien tarjoaminen täydennyskoulutuksena, koulutukseen hakeutumisen helpottaminen ja tilauskoulutuksen ehtojen väljentäminen. Tilauskoulutuksen määrä on kasvanut viime vuosina. Tilauskoulutuksen laajentaminen myös EU- ja Etmaiden kansalaisille lisäisi kansalaisten yhdenvertaisuutta. Tällä ei olisi myöskään valtion menoja lisäävää vaikutusta, koska edelleen koulutuksen tilaaja olisi myös maksaja.

Tutkinnon osien eli moduulien tarjoaminen voisi olla maksutonta tutkintoa täydentävälle mutta vaatisi päätöstä julkisen rahoituksen lisäämisestä korkeakouluille. Kasvava opiskelijamäärä edellyttäisi lisärahoitusta myös opintososiaalisille eduille.

Jotta eri korkeakouluissa suoritettavat tutkinnot olisivat jatkossakin keskenään vertailukelpoisia sisällöltään ja laajuudeltaan, ei säätelyä haluta kokonaan poistaa. Tämä on tärkeää tutkinnon suorittavien yhdenvertaisuuden kannalta työhönottotilanteessa ja jatko-opintoihin hakeuduttaessa. Myös opiskelijoiden siirtymistä yliopiston sisällä halutaan helpottaa. Tämän uskotaan vähentävän tarvetta hakea uutta opiskeluoikeutta korkeakoulujen yhteishaussa alaa vaihdettaessa.

Arvoisa rouva puhemies! Keskustan mielestä nyt käsittelyssä olevat lainsäädäntömuutokset ovat oikeansuuntaisia askeleita eteenpäin. Omassa koulutuspoliittisessa visiossamme olemme vieneet ajattelua vieläkin pidemmälle. Tulevaisuudessa toivomme pohdittavaksi, miten oppimisesta tehtäisiin jatkuvaa ja rajatonta, ja että valtakunnallinen säätely vähentyisi, jotta paikallisille innovaatioille ja ratkaisuille jäisi tilaa. Toivomme myös, että korkeakoulutusta ja tutkittua tietoa hyödynnettäisiin enemmän päätöksenteossa lisäämällä tutkijoiden ja päättäjien yhteistyötä ja vuorovaikutusta.

Ja vielä lopuksi, arvoisa rouva puhemies: Nykyisen älyteknologian aikana on esitetty kysymys, onko korkeakouluilla ja yliopistoilla enää mitään tehtävää, kun kaikki tieto on

Punkt i protokollet PR 94/2018 rd

kuitenkin kenen tahansa hankittavissa vain napin painalluksella. Korkeakoulut ovat myös älyllisen ajattelun korkeakouluja. Maailma on täynnä tietoa, mutta olennaista onkin se, mihin ja miten tätä tietoa käytetään. Tämä vaatii kriittistä ajattelua, ja sitä ei opita Google-hakupalvelua käyttämällä.

15.42 Raija Vahasalo kok: Arvoisa rouva puhemies! Maailma muuttuu nopeasti, ja se tarkoittaa myöskin sitä — se heijastuu myöskin siihen — että koulutuksen pitää muuttua. Me tarvitsemme jatkuvaa uudistumista, ja on hienoa, että nyt mahdollistetaan täydennyskoulutuksen saaminen myös korkeakoulutasolla paljon helpommaksi kuin tähän asti ja että tehdään täydennyskoulutus tällä tavalla mahdolliseksi myös moduulien kautta ja kurssitus-

ten kautta. Tilauskoulutus on erittäin hyvä uudistus, koska nyt suomalaiset ja Eta-maan kansalaiset ovat muiden opiskelijoiden kanssa samassa asemassa. Se on erittäin, erittäin tervetullut uudistus. Myöskin se, että korkeakouluun pääsyä ja korkeakoulussa opiskelua joustavoitetaan, on erittäin tärkeää. Ja se on tärkeää, että ylempää ammattikorkeakoulututkintoa varten edellytetään kuitenkin nytkin vielä, että työkokemusta pitää olla siinä välissä.

Mutta siitä olen huolissani kovastikin, että monet AMKit, varsinkin sosiaali- ja terveysalan oppilaitokset, eivät välttämättä pidä tärkeänä sitä, että olisi soveltuvuustestit opiskelijoille. Tutkijat sanovat, ettei niistä olisi hyötyä, ja ne ovat tietysti kalliita ja hankalia. Mutta nyt on tilanne se, että jos et ole oikein soveltuva alalle, niin ainoa, mikä jää jäljelle sovellettavaksi, on Sora-laki, [Puhemies koputtaa] ja se on kuitenkin laki, jota pitäisi soveltaa ihan viimesijaisena lakina. Tähän toivoisin vielä tiukennusta siinä mielessä, että myös soveltuvuustestit huomioitaisiin korkeakouluissa, varsinkin kun ollaan tekemisissä alaikäisten kanssa ja sosiaali- ja terveydenhuoltoalalla.

Puhemies Paula Risikko: Keskustelu on päättynyt. Asia lähetetään sivistysvaliokuntaan. — Oliko Gustafsson vielä? — No niin, edustaja Gustafsson.

15.45 Jukka Gustafsson sd: Arvoisa puhemies! Kiitos. — Aivan lyhyesti: Kun kuuntelin koko keskustelun tarkkaan, niin mielestäni — vielä korostaisin sitä — tämä hallituksen pääosin hyvä lakiesitys tuo yliopistot ja ammattikorkeakoulut mukaan yhteiskunnan dynaamiseen kehittämiseen ja lisää senkaltaista vuorovaikutusta. Minä ajattelen nyt erityisesti ammattikorkeakouluja, jotka vievät sitten yhteiskunnan kehitystä osaamistason nousun myötä eteenpäin.

Toinen asia, joka jäi liian vähälle huomiolle — haluaisin todeta sen tässä — on se, että ammattikorkeakoulun jatko-opintoihin edellytetään nyt hallituksen esityksen mukaan vain kahden vuoden työssäoloehdon täyttymistä. Uskon, että tätä asiaa valiokunnassa arvioidaan, mutta ne perustelut, jotka nyt itse olen lukenut, tuntuvat kovinkin hyviltä.

Riksdagen avslutade debatten.

Riksdagen remitterade ärendet till kulturutskottet.